

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «МОСКАЛЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF MOSKALENKO v. UKRAINE)**

(Заява № 37466/04)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

20 травня 2010 року

ОСТАТОЧНЕ

20/08/2010

Текст рішення може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Москаленко проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *Голова*,
Рената Ягер (Renate Jaeger),
Карел Юнгвірт (Karel Jungwiert),
Райт Маруст (Rait Maruste),
Миряна Лазарова-Трайковська (Mirjana Lazarova Trajkovska),
Здравка Калайджиєва (Zdravka Kalaydjieva), *судді*,
і Михайло Буроменський (Mykhaylo Buromenskiy), *суддя ad hoc*,
а також Клаудія Вестердік (Claudia Westerdiek), *Секретар секції*,
після наради за зачиненими дверима 27 квітня 2010 року
постановляє таке рішення, винесене того самого дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за заявою (№ 37466/04), яку 5 жовтня 2004 року подав проти України до Суду на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) громадянин України пан Олексій Олександрович Москаленко (далі — заявник).

2. Заявника представляв пан А. Крістенко, юрист, що практикує у м. Харкові. Уряд України (далі — Уряд) представляв його Уповноважений — пан Ю.Зайцев.

3. 26 травня 2009 року Суд оголосив заяву частково неприйнятною і вирішив комунікувати Уряду скарги за пунктом 3 статті 5 Конвенції щодо тривалості тримання заявника під вартою. Також Суд вирішив одночасно розглядати питання щодо суті та прийнятності заяви (пункт 3 статті 29 Конвенції).

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

4. Заявник, 1982 року народження, проживає у м. Курахове Донецької області. Як вбачається, наразі заявник відбуває покарання у Донецькому слідчому ізоляторі, Україна.

5. 16 липня 2003 року заявника було затримано за підозрою у вчиненні вбивства за обтяжуючих обставин, крадіжки і підпалу.

6. 19 липня 2003 року Мар'їнський районний суд Донецької області постановив про обрання заявнику запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, мотивуючи це тим, що він підозрюється у вчиненні злочинів, про які йдеться. Суд також зазначив, що тримання заявника під вартою було необхідним для забезпечення належного ходу провадження, враховуючи ризик того, що заявник може переховуватися від слідства і суду та заважати слідству. Однак, суд не навів підстав для такого висновку. Суд також наголосив на тяжкості злочинів, імовірно скоєних заявником.

7. У ході провадження Мар'їнський районний суд Донецької області 15 вересня та 15 жовтня 2003 року продовжував строк тримання заявника під вартою. У цих рішеннях суд неодноразово посилався на первісні підстави затримання заявника.

8. Скарга заявника на постанову суду про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою була залишена без задоволення, як така, що була подана після спливу встановленого строку. Його подальші численні скарги щодо звільнення були безрезультатними.

9. Пізніше, у зв'язку зі слідством у справі заявника, були затримані громадяни Ш. і Г., яким було пред'явлено обвинувачення. Згодом справи щодо них були об'єднані зі справою заявника в одне провадження.

10. 17 листопада 2003 року прокурор Донецької області направив до апеляційного суду Донецької області обвинувальний висновок. Заявник обвинувачувався у скоєнні вбивства за обтяжуючих обставин, крадіжки і підпалу.

11. 12 грудня 2003 року відбулося перше судове засідання.

12. 9 грудня 2004 року, після кількох засідань, суд повернув справу на додаткове розслідування.

13. До 1 березня 2005 року додаткове розслідування було закінчене і справу направлено до апеляційного суду Донецької області. 21 березня 2005 року останній знову повернув справу на додаткове розслідування, яке було завершено 30 червня 2005 року.

14. Під час зазначених додаткових розслідувань 30 січня і 27 травня 2005 року органи державної влади продовжували строки тримання заявника під вартою. Копії першого рішення надано не було. В останньому рішенні апеляційний суд Донецької області навів ті ж самі підстави тримання заявника під вартою, що і раніше, а також вказав на суворість імовірного покарання. Суд також зазначив, що заявник міг примусити свідків давати неправдиві показання, але знову не навів підстав для такого висновку.

15. 1 листопада 2006 року апеляційний суд Донецької області виніс вирок у справі. Заявника було визнано винним у скоєнні вказаних у обвинувальному висновку злочинів і призначено покарання у вигляді

позбавлення волі строком на 15 років. Суд також визнав винними Ш. і Г.

16. Сторони подали апеляційні скарги. Протягом розгляду апеляційних скарг заявник тримався під вартою.

17. 14 лютого 2008 року Верховний Суд України частково скасував вирок суду першої інстанції та повернув справу на новий розгляд.

18. Перше засідання відбулося 27 березня 2008 року.

19. У ході нового розгляду заявник подав кілька безуспішних клопотань про звільнення. У своїх клопотаннях він неодноразово оспорував фактичну базу висунутих проти нього обвинувачень і посилався на презумпцію невинуватості. Суд, відмовляючи у задоволенні його клопотань, мотивував це тим, що вони були або «передчасними» або «неналежними» на тій стадії провадження.

20. 21 вересня 2009 року апеляційний суд Донецької області визнав заявника винним у вчиненні злочинів, які були йому первісно інкриміновані.

21. Заявник і його захисник подали апеляційні скарги до Верховного Суду України, але їх доля є невідомою.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

22. Положення Кримінально-процесуального кодексу 28 грудня 1960 року щодо запобіжних заходів викладено в рішенні у справі «*Невмерзницький проти України*» (*Nevmerzhitsky v. Ukraine*), заява № 54825/00, пункт 54, *ECHR* 2005?II (витяги).

ПРАВО

I. МЕЖІ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ

23. Після винесення Судом ухвали щодо прийнятності заяви, заявник подав інші скарги, у яких він повторював деякі зі своїх первісних скарг.

24. У своїй ухвалі від 26 травня 2009 року про часткову прийнятність заяви Суд відклав розгляд скарги заявника за пунктом 3 статті 5 Конвенції щодо тривалості тримання заявника під вартою. Решта скарг у заяві були оголошені неприйнятними.

Тепер межі розгляду справи Судом зводяться до скарг, розгляд яких було відкладено 26 травня 2009 року.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 3 СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

25. Заявник скаржився, що тривалість тримання його під вартою була надмірною. Він посилався на пункт 3 статті 5 Конвенції, відповідні частини якого передбачають таке:

«Кожному, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту (с) пункту 1 цієї статті, ... має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судові засідання».

26. Уряд заперечив проти цього твердження.

А. Прийнятність

27. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у розумінні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Таким чином, вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Період, який має бути взято до уваги

28. Тримання заявника під вартою розпочалося 16 липня 2003 року, коли його було затримано за підозрою у вчиненні вбивства за обтяжуючих обставин, крадіжки та підпалу. 1 листопада 2006 року апеляційний суд Донецької області визнав його винним у вчиненні інкримінованих йому злочинів.

Починаючи з цієї дати заявник тримався під вартою «після засудження компетентним судом» у розумінні підпункту «а» пункту 1 статті 5 Конвенції та, відповідно, цей період тримання його під вартою не підпадає під дію пункту 3 статті 5 Конвенції (див. рішення у справі «Кудла проти Польщі» (*Kudla v. Poland*) [ВП], заява № 30210/96, пункт 104, *ECtHR 2000?XI*).

14 лютого 2008 року Верховний суд України скасував вирок суду щодо заявника. Після цієї дати тримання його під вартою знову підпадало під дію пункту 3 статті 5 Конвенції. Цей період тривав до 21 вересня 2009 року, коли заявника знову було визнано винним у вчиненні злочину.

29. Відповідно, період, який має бути взято до уваги, складає 4 роки 10 місяців і 25 днів.

2. Розумність тривалості тримання заявника під вартою

30. Уряд стверджував, що тривалість тримання заявника під вартою була розумною, враховуючи складність справи та велику кількість слі-

дчих дій, які слід було здійснити. Уряд зазначив, що провадження здійснювалося з належною сумлінністю і державні органи мали достатні підстави для тривалого тримання заявника під вартою.

31. Заявник не погодився.

32. Суд зазначає, що загальні принципи щодо права на «розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження», гарантованого пунктом 3 статті 5 Конвенції, були викладені в низці рішень (див., серед інших джерел, згадані вище рішення у справі «*Кудла проти Польщі*» (*Kudla v. Poland*), пункт 110, і «*Невмерзницький проти України*» (*Nevmerzhitsky v. Ukraine*), пункт 130, тощо).

33. У своїх рішеннях про тримання заявника під вартою, органи державної влади додатково до обґрунтованої підозри щодо заявника посилалися в основному на три підстави: 1) тяжкість злочинів, у вчиненні яких він обвинувачувався; 2) суворість покарання, яке йому могло бути призначено і 3) необхідність забезпечити належний хід провадження, враховуючи ризик того, що заявник міг переховуватися від слідства і суду та примусити свідків давати неправдиві показання.

34. Суд вважає, що обґрунтована підозра щодо вчинення заявником тяжкого злочину могла первісно виправдовувати його тримання під вартою. Необхідність забезпечити належний хід провадження (зокрема, для отримання показань свідків) також була достатньою підставою для первісного тримання заявника під вартою.

35. Однак, з плином часу ці підстави ставали усе менш обґрунтованими. Тому Суд повинен встановити, чи були інші підстави, наведені судами, зокрема тяжкість імовірного покарання, ризик того, що заявник переховуватиметься від слідства і суду та примушуватиме свідків давати неправдиві показання, «достатніми» та «відповідними» (див. рішення у згаданій вище справі «*Кудла проти Польщі*»).

36. Суд зазначає, що органи судової влади неодноразово посилалися на імовірність того, що до заявника може бути застосоване суворе покарання, враховуючи тяжкість злочинів, у скоєнні яких він обвинувачувався. У цьому контексті Суд нагадує, що суворість покарання, яке може бути призначено, є належним елементом при оцінці ризику переховування від суду чи скоєння іншого злочину. Суд визнає, що, враховуючи серйозність висунутих щодо заявника обвинувачень, державні органи могли виправдано вважати, що такий ризик існує. Однак, Суд неодноразово встановлював, що сама по собі тяжкість обвинувачення не може слугувати виправданням тривалих періодів тримання під вартою (див. рішення у справі «*Ілійков проти Болгарії*» (*Ilijkov v. Bulgaria*), заява № 33977/96, пункти 80–81, рішення від 26 липня 2001 року).

37. Щодо ризику того, що заявник переховуватиметься від слідства і суду та примушуватиме свідків давати неправдиві показання Суд за-

значає, що у своїх рішеннях про тримання заявника під вартою чи продовження тримання під вартою, органи державної влади не вказали жодних конкретних причин, на підставі яких вони дійшли такого висновку (див. пункти 6 і 14 вище). Крім того, по мірі прогресу провадження та завершення збирання доказів ризик того, що заявник загрозуватиме певним свідкам також ставав усе меншим (див. згадане вище рішення у справі «*Невмержицький проти України*» (*Nevmerzhitsky v. Ukraine*), пункт 136).

38. Також Суд зазначає, що державні органи не розглядали жодних інших альтернатив забезпечення явки заявника до суду (див. там же, пункт 137 з подальшими посиланнями).

39. Враховуючи викладене, Суд доходить висновку, що підстави, зазначені національними судами, не можуть виправдати загальний строк тримання заявника під вартою. За цих обставин немає необхідності досліджувати, чи здійснювалося провадження з належною сумлінністю.

Таким чином, у справі мало місце порушення пункту 3 статті 5 Конвенції.

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

40. Стаття 41 Конвенції зазначає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

A. Шкода

40. Заявник вимагав 250 000 євро відшкодування моральної шкоди.

41. Уряд не надав своїх коментарів щодо цієї вимоги.

42. Здійснюючи оцінку на засадах справедливості, Суд присуджує заявнику 4100 євро відшкодування моральної шкоди.

B. Судові та інші витрати

43. Заявник не подав окремих вимог щодо компенсації судових витрат. Відповідно Суд вирішує не присуджувати йому жодних виплат.

C. Пеня

44. Суд вважає належним призначити пеню виходячи з розміру граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткових пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* скаргу за пунктом 3 статті 5 Конвенції стосовно тривалості тримання заявника під вартою прийнятною.

2. *Постановляє*, що мало місце порушення пункту 3 статті 5 Конвенції.

3. *Постановляє*, що:

(a) упродовж трьох місяців від дня, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач має виплатити заявнику 4100 (чотири тисячі сто) євро відшкодування моральної шкоди разом з будь-яким податком, який може бути нараховано; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(b) зі спливом зазначеного тримісячного строку і до остаточного розрахунку на цю суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

4. *Відхиляє* решту вимог заявника стосовно справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою і повідомлено письмово 20 травня 2010 року відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія ВЕСТЕРДІК
(Claudia Westerdiek)
Секретар

Пеер ЛОРЕНЦЕН
(Peer Lorenzen)
Голова